

Albanija

//Borut Rubinić

Uradno ime države:

Republika e Shqipërisë

Površina:

28.748 km², najvišja gora je Korab (na meji z Makedonijo) z nadmorsko višino 2.753 metrov, poletne temperature so visoke, v povprečju 29°C (Tirana), zimske pa razmeroma nizke, z minimumi pod 0°C; 362 km dolga obala je dokaj nerazčlenjena; večja mesta so, poleg glavnega mesta Tirane, še Durrës (Drač), Vlorë (Valona), Elbasan, Shkodër (Skader)

Št. prebivalcev: 3,6 milijona

Št. vrst ptic: 353

Zanimive vrste ptic: rožnati (*Pelecanus onocrotalus*) in kodrasti pelikan (*P. crispus*), plamenec (*Phoenicopterus ruber*), kratkoprsti skobec (*Accipiter brevipes*), rjasta kanja (*Buteo rufinus*), kragulji orel (*Hieraaetus fasciatus*), sredozemski (*Falco eleonorae*) in južni sokol (*F. biarmicus*), pritlikava tukalica (*Porzana pusilla*), prlivka (*Burhinus oedicnemus*), rjavoperuta komatna tekica (*Glareola pratincola*), zalivski galeb (*Larus genei*) in sredozemski galeb (*L. audouinii*), uhati (*Eremophila alpestris*) in laški škrljanec (*Melanocorypha calandria*), oljčni vrtnik (*Hippolais olivetorum*), mejačica (*Cercotrichas galactotes*), balkanski muhar (*Ficedula semitorquata*), zakrinski srakoper (*Lanius nubicus*), planinska vrana (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*), skalni vrabec (*Petronia petronia*)

Ogrožene ptice: egiptovski jastreb (*Neophron percnopterus*) in beloglavi jastreb (*Gyps fulvus*), kodrasti pelikan, pritlikava tukalica, kragulji orel

Izumrle ptice: brkati ser (*Gypaetus barbatus*)

Zanimive živali: volk (*Canis lupus*), šakal (*Canis aureus*), sredozemska medvedica (*Monachus monachus*)

Z albanske strani je Skadarsko jezero, ki sva ga tri dni predtem z ornitologom Darkom Saveljićem po dolgem in počez popisala s črnogorske polovice, delovalo drugače – ravna stepska obala, kot ob velikanskih stepskih jezerih osrednje Azije, težko dostopni bregovi, do katerih si prišel po labirintu vegastih zaprašenih kolovozov, in vsepovsod tropi različnih domačih živali – ovc, krav, oslov in prašičev, ki so revno zelenje pasli pod še vedno budnim očesom ostarelih pastirjev ali pa so jih s polovično pozornostjo pazili prešerni mulčki. Planinski greben črnogorske Rumije, ki je gospodoval pogledu jezerske kulise s te, vzhodne, strani, je deloval domače, njegovi vrhovi pa so, poprhnjeni s svežim snegom, spominjali na sveže pečen kolač, posut s sladkorjem v prahu. Na horizontu vodne površine se je črnila velika jata črnovratih ponirkov (*Podiceps nigricollis*) in že bežen pogled je rešil skrivnost, zakaj jih je bilo na črnogorski strani tako malo – vsi so tu! »2.800 črnovratih ponirkov v eni sami razpotegnjeni jati!« sem z navdušenjem zaklical Darku, ki je v okviru januarskega štetja vodnih ptic v blokec zapisoval navdušujoča števila vodnih ptic, ki sva jih pogrešala v Črni gori.

7

Stavek sem dokončal le na pol, ko me je prekinil zvok strela iz šibrovke manj kot 30 metrov stran. Za hrbtom se je rejen domačin, ki sva ga korakajočega s puško na rami v družbi dveh suhcev opazila že med morečim prebijanjem po globokih kolesnicah razdrapanega kolovoza proti jezeru, ob najinem zgroženem pogledu samo namrnil in si prižgal cigareto. Še enkrat je napolnil in ob navdušenju suhljatih kompanjonov znova ustrelil proti na palico nataknjeni kokakolini pločevinki. No, vsaj po ptičih ne strelja, sva si rekla z Darkom in se jadrno napotila stran od moteče trojice.

Ko brskam po spominu, se ne morem zediniti sam s sabo: sem Albanijo obiskal sedemkrat ali osemkrat? Skratka, kar nekajkrat, vendar se večinoma v »deželi orla« (slednji krasi grb albanske zastave in ptica ima nasploh močan simboličen pomen med prebivalci, čeprav se s kakšnim posebnim spoštovanjem do te ujede – gre za planinskega orla (*Aquila chrysaetos*) ne morejo pohvaliti – še vedno marsikateri konča pod streli, kakršen je bil ta, opisan v uvodu, namenjen sicer pločevinki sladkobne pijače) nisem mudil več kot en dan, le dvakrat ali trikrat sem v Albaniji ostal po dva ali tri dni. Temu primerni so tudi moji vtisi – težko jih zberem v urejeno celoto, še manj v celostno mnenje, ki bi ga gojil do te, vsekakor pisane dežele. Tudi pričujoči zapis bo tako bolj sestavljanica, krpan-

ka iz med seboj pomešanih podob, skromen ošvrk sicer nedvomno velikega, a tudi sicer slabo poznanega ptičjega bogastva te dežele. Moji vtisi še najbolj spominjajo na sestavljanico iz tisoč koščkov, od katerih sem jih, nepovezane med sabo, sestavil kakih 100. V sestavljanici sicer prevladujejo slike prijaznih ljudi. Ko to napišem, se sliši kot kliše, pa vendar je tako – ljudje zunaj mest so do tujcev odprti, ustrezljivi in gostoljubni. Zelo pristnega stika sicer nisem navezal, saj se mi je ob vsakem obisku »nekam mudilo«. Drugačne so podobe albanskega okolja – med njimi prevladujeta dva zelo nasprotujoča si pola vtisov: eno so nižine, onesnažene z mnogimi grdimi propadajočimi obrati težke industrije iz komunističnih časov, zastrupljenimi polji in razdejanimi vodotoki, obupno »moderno« urbanistično podobo, v kateri kraljujejo napol dokončane hiše z živobarvnimi fasadami in kičastimi stebrički, okrasnimi kipci in neurejenimi vrtovi, ter privid kapitalizma v obliki neštetihih modernih bencinskih črpalk, ki se deželi podajo kot kravi sedlo. Po novi prometni žili, ki je nadomestila grozljivo slabo magistralo – to sem na svoji koži občutil ob enem prvih obiskov pred desetimi leti – in povezuje grško mejo na jugu z mestom Skader na severu dežele, se vozi vse, od najbolj bizarnih vpreg na različne živalske pogone do najmodernejših luksuznih terencev. Prepada med obema svetovoma deluje zelo podobno kot kjer koli v deželah, ki jih v naših kra-

1: Na ulicah Skadra je še mogoče opaziti starejše ženske v raznolikih, krajevno specifičnih narodnih nošah.

2: Nad obalami južne Albanije se vzpenja strma obala z redko posejanimi, a mogočnimi hrasti.

3: Tudi v Albaniji so tržnice kraj, vreden obiska.

4: Mnoge reke in kanali so pregrajeni z lesenimi pregradami, ki ribe usmerijo v ozke prehode, na katere namestijo vrše in druge pasti.

5: V centru glavnega mesta Albanije, Tirane, se nad kaotičnim prometom vzpenja kip veličastnega nacionalnega junaka mitoloških razsežnosti, Skenderbega.

6: Veliko plažo si delita Albanija in Črna gora, skupaj pa je dolga skoraj 40 kilometrov.

7: Živina se marsikje v Albaniji pase prosto in neredko lahko opazujemo pravo raznolikost različnih domačih živali.

8

9

10

8: Čuk (*Athene noctua*) si je za sončenje izbral enega izmed nekaj sto tisočih bunkerjev, ki so posejani po vsej deželi.

9: S skadarske trdnjave se odpira lep pogled na Skadarsko jezero ter reko Bojano, po kateri se voda iz jezera pretoči v Jadransko morje.

10: Prlivka (*Burchinus oedincnemus*) je v določenih predelih Albanije z redko, stepsko vegetacijo še vedno precej številna.

jih radi imenujemo in pojmujeemo z izrazom »tretji svet«. Opis priča o naši nezainteresiranosti in skrbno negovani distanci do dežel, ki se nas neposredno ne tičejo.

Druga klišejska podoba »tretjega sveta« so ostanki ohranjene narave – sem spadajo vtisi iz druge skupine. Slednjim se nameravam posvetiti v nadaljevanju, saj so za ljubitelje ptic seveda najprivlačnejši.

Obalna močvirja

Albanija se postavlja z nekaj velikimi rekami. Vse se izlivajo v Jadransko ali Jonsko morje, ki oblivata Albanijo, na ustjih nekaterih rek pa so obsežne delte, lagune ali soline. Najpomembnejša obalna močvirja so tako: laguna Velipoja v delti reke Bojane/Bunë oziroma Drina (reki se združita v mestu Skader, ki leži na severnem robu delte), laguna Karavasta v delti reke Seman in soline Vlora ter laguna Narta v delti reke Vjosë. Kljub temu da so nekateri deli teh obširnih obalnih mokrišč pod velikim pritiskom urbanizacije, bližine večjih mest, intenzivnega poljedelstva, turizma in rekreacije ter nenadzorovanega lova, so določeni deli vendarle še vedno privlačni in pomembni za mnoge ogrožene vrste ptic. Največje in najzanimivejše mokrišče je laguna Karavasta. Najmanj do leta 2002 je bilo tu edino gnezdišče kodrastih pelikanov (*Pelecanus crispus*) v Albaniji. Tega leta je na otočkih v laguni gnezdilo še 19 parov te globalno ogrožene vrste. Od takrat pisnih poročil o gnezditvi ni, raziskovanja pa so se praktično zaključila. Glavni razlog za to so bile pogoste grožnje lovcev, ki so zastraševali ornitologe, v glavnem raziskovalce biološke postaje Tour de Valat iz Francije. Slednji so se ponavljajočih groženj naveličali in od takrat pelikanov na tem mestu ne spremljajo več. Na tem mestu je treba poudariti, da je v Albaniji

resnih ornitologov le za vzorec, manj kot za prste ene roke. Tudi tisti redki ljudje, ki se ukvarjajo s pticami, imajo za svoje zanimanje pogosto zelo omejena sredstva ali možnosti. Sam sem bil v laguni Karavasta 27. septembra 2008. Takrat se je v laguni mirno hranilo 33 kodrastih pelikanov. Skupina pelikanov ni delovala vznemirjeno in nekatere ptice so se hranile le kakih 50 m od ribiškega čolna, v katerem so ribiči ravno nastavljali mreže. Glavni problem lagune naj bi bilo ravno vznemirjanje in pretiran lov. Na tem mestu ne bi posebej omenjal legalnega in nelegalnega lova, saj je v Albaniji ločnica med njima zelo tanka, v glavnem se strelja na skoraj vse ptice, pogosti gostje domačih lovcev pa so Italijani. Slednji imajo z Albanijo tudi najbolj tesne sosedske odnose, veliko Albancev pa govori vsaj osnovno italijanščino, saj je bil eden redkih kontaktov z zunanjim svetom v času 40 let trajajoče (1945-85) diktature Enverja Hoxhe program RAI (italijanske televizije), ki so ga prestrezale nekatere domače televizijske antene. Prisotnost lovcev je na večini albanskih mokrišč več kot očitna – če lovcev ne srečamo iz oči v oči, pa smo navadno priče vsaj strelom. O velikem lovskem pritisku pričajo tudi izjemno številni prazni plastični tulci šiber večinoma italijanskega izvora, ki jih najdemo na vsakem koraku.

Zanimiva obalna mokrišča so še laguna Narta, soline Vlora in delta reke Bojane oziroma laguna Velipoja. V solinah Vlora sem 27.9.2008 opazoval jato 30 kodrastih pelikanov, med njimi pa sta bila tudi dva rožnata pelikana (*Pelecanus onocrotalus*). Na solinah je bilo tudi nekaj sto pobrežnikov, večinoma togotnikov (*Philomachus pugnax*), pa tudi precej rdečenogih (*Tringa totanus*), zelenonogih martincev (*T. nebularia*) ter več vrst prodnikov (*Calidris sp.*). V bližnji laguni

11

12

13

Narta se je do trebušov v vodi hranila jata 170 plamencev (*Phoenicopterus ruber*).

Laguna Velipoja leži v delti reke Bojane, enem najpomembnejših mokrišč za ptice v Jadranskem morju. Albanska stran delte je morda nekoliko manj zanimiva od črnogorske, saj nima tako obsežnih poplavnih gozdov, pa tudi mokrišča so manjša in izpostavljena večjemu človeškemu pritisku. Kljub temu je to kraj, kjer ljubitelji ptic in narave ne bodo prikrajšani. Velike jate selečih se pobreznikov in rac se ustavljajo tudi na albanski strani reke, v plitvinah manjših mlak se prosto pasočim domačim pujsom velikokrat pridružijo polojniki (*Himantopus himantopus*), sabljarko (*Recurvirostra avosetta*) pa tudi prlivke (*Burhinus oedicnemus*), ki še gnezdiyo na okoliških plažah in ostanjih sredozemskih step. Na približno 40 kilometrov dolgi peščeni plaži, ki zaključuje delto na morskni strani obeh dežel in je marsikje še ohranila svojo skoraj prvinsko obliko, še gnezdiyo školjkarice (*Haematopus ostralegus*), prlivke, beločeli deževniki (*Charadrius alexandrinus*) in verjetno tudi duplinske kozarke (*Tadorna tadorna*), v njenem brakičnem zaledju pa zlatovranke (*Coracias garrulus*), pritlikave tukalice (*Porzana pusilla*) in številni bleđi vrtniki (*Hippolais pallida*). Značilni gnezdilki poplavnega obrežnega gozda, ki je v glavnem ohranjen le še na črnogorski strani reke, sta kratkoprsti skobec (*Accipiter brevipes*) in sirijski detel (*Dendrocopos syriacus*). V laguno se večkrat pridejo hraniti prav tako na črnogorski strani gnezdeče male bele (*Egretta garzetta*) in čopaste čaplje (*Ardeola ralloides*), kvakači (*Nycticorax nycticorax*) in žličarke (*Platalea leucorodia*). Redni gosti so tudi eksotične plevice (*Plegadis falcinellus*) iz družine ibisov.

Obale Jadranskega in Jonskega morja ter albanske gore

Deli Albanije, ki najbolj buriyo domišljijo ornitologa, so njene obale, predvsem južne, ki so strme in malo poseljene, odlikujejo pa jih čisto morje, divje plaže in prav do morja spuščajoče se, v glavnem suhe hudo-urniške ali rečne doline. Poleg značilne sredozemske garige in včasih makije tu ponekod najdemo še cela pobočja starih oljčnih nasadov pa tudi številne zelo stare hraste, ki tu in tam tvorijo sicer redke, a obsežne sestoje. V času Enverja Hoxhe so sicer v Albaniji izsekali velik delež gozdov, ki so nekđaj prekrivali obsežne dele države. Paranoični vodja se je bal napada »zunanjega sovražnika« in tega, da bi slednji za svoj napad uporabil kritje gozda. Namesto dreves je dal diktator po vsej Albaniji posaditi okoli 750.000 bunkerjev – bal se je namreč tudi zračnega napada. Slednji so zdaj že sestavni del vsake albanske krajine in svojevrstna turistična zanimivost. Približno 38 % Albanije vseeno še pokrivajo gozdovi, marsikje stari in zanimivi. Rečne doline, obrasle z avtohtonimi vzhodnimi platanami (*Platanus orientalis*), visokogorski gozdovi borov munike (*Pinus heldreichii*) in moli-ke (*Pinus peuce*), sestoji različnih za nas eksotičnih vrst hrastov (*Quercus sp.*) ter divje rastoči sestoji divjega kostanja (*Aesculus hippocastaneum*) kar vabijo k raziskovanju. Žal sam o vseh teh privlačnih krajih ne morem napisati veliko, saj sem jih ob vseh obiskih dežele le bežno oplazil.

Tudi na splošno je v ornitološkem svetu o teh delih Albanije kaj malo znanega. Z vseh številnih pogorij, hribovij in dolge obale je zapisov o pticah za skromen vzorec. Pogorja Prokletij (po albansko *Bjeshkët e Nemuna*), albanskega dela Šar planine ter ostali deli Dinar-

11: Legalni in nelegalni lov sta v Albaniji neločljivo prepletena. Prizor je z ulice v Skadru.

12: Zadnji podatki o gnezdenju kodrastega pelikana (*Pelecanus crispus*) v Albaniji so iz leta 2002, po tem pa ornitologi s francoske raziskovalne postaje Tour du Valat niso več prišli v laguno Karavasta, kjer so ptice gnezdiye, in zanesljivih podatkov o gnezdenju od takrat ni.

13: Na solinah Narta sem opazoval jato kodrastih (*Pelecanus crispus*) in rožnatih pelikanov (*P.onocrotalus*).

14

14: Večerni pogled na jato plamencev (*Phoenicopterus roseus*) v laguni Vlora, ki se, očitno vajeni človeške družbe, ne zmenijo za ribiče v bližini.

15: Prazni tulci šiber - sledi lova, legalnega in nelegalnega, so na mestih bogatih z vodnimi pticami, opazne na vsakem koraku.

foto: vse Borut Rubinič

skega in Pindskega gorstva, ki dominirata v Albaniji, ostajajo ornitološka *tabula rasa* in privlačen izziv za prve favnistične raziskave, ene redkih preostalih v sicer dobro raziskani Evropi. Miti o gnezdečih brkatih serih, kraguljih orlih, južnih sokolih in egiptovskih jastrebih se kaj lahko izkažejo za resnične. Nedvomno pa lahko računamo s solidnimi populacijami pogostejših vrst balkanskih gorstev, kakršne so na primer uhati škrjanec (*Eremophila alpestris*), planinska kavka (*Pyrrhocorax graculus*) ter nekoliko nižje triprsti (*Picoides tridactylus*) in belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos lilfordi*).

Balkanska tektonska jezera

Če govorimo o pticah v Albaniji, ne moremo mimo znamenitih treh balkanskih tektonskih jezer – Ohridskega, Prespanskega in Skadarskega. Omenjena jezera ležijo na meji Albanije in sosednjih dežel in so magnet za prezimujoče in seleče se, zadnji dve pa tudi za mnoge redke gnezdeče ptice. Jate prezimujočih rac, ponirkov in kormoranov na Skadarskem jezeru štejejo deset ali stotisoče osebkov, podobno je verjetno tudi na obeh drugih manj raziskanih jezerih. Gnezdeči kodrasti in rožnati pelikani, pritlikavi kormorani, vse vrste čapelj, mnoge race, čigre in galebi, vse to so razlogi, ki ljubiteljev ptic ob obisku te tradicionalistične balkanske dežele ne bodo pustili ravnodušnih. Dodajmo še nekaj omenjenih in mnoge druge deželne specifike, okusno hrano, stara mestna jedra, paleta sapo jemajočih razgledov ter toplo Jadransko in Jonsko morje – in motiv za temeljit obisk dežele je popoln! Tudi za avtorja. ●

15